

Problemes de gènere

Judith Butler

FONT: BUTLER, Judith. (2021) *Problemes de gènere*. (Traducció de Bel Olid) Barcelona: Angle editorial. (Publicació original: 1990)

L'ordre obligatori de sexe/gènere/desig

Tot i que la unitat no problemàtica de les *dones* s'invoca sovint per construir una solidaritat en la identitat, s'introdueix una bretxa al subjecte del feminisme amb la distinció entre sexe i gènere. La distinció entre sexe i gènere, que originalment volia qüestionar la formulació «biologia és destí», sembla reafirmar l'argument que, si bé el sexe sembla irresoluble des del punt de vista biològic, el gènere es construeix culturalment: per tant, el gènere no és el resultat causal del sexe ni està tan aparentment fixat com el sexe. La unitat del subjecte és, per tant, posada en dubte potencialment per la distinció que permet el gènere com a una interpretació múltiple del sexe.

Si el gènere és els significats culturals que assumeix el cos sexual, llavors no es pot dir que el gènere sigui consegüent al sexe en cap cas. Portada al seu límit lògic, la distinció entre gènere i sexe suggereix una discontinuïtat radical entre els cossos sexuals i els gèneres construïts culturalment. Si assumim per un moment l'estabilitat del sexe binari, d'aquí no s'infereix que la construcció dels «homes» recaigui exclusivament en els cossos dels mascles ni que les «dones» interpretin exclusivament cossos femella. I més enllà d'això, encara que els sexes semblin no problemàticament binaris pel que fa a la morfologia i constitució (que ja es qüestionarà), no hi ha motius per assumir que els gèneres també hagin de ser dos. La presumpció d'un sistema binari de gèneres manté la creença en una relació mimètica del gènere respecte al sexe, en què el gènere reflecteix el sexe o està restringit d'altres maneres pel sexe. Quan es teoritza l'estatus del gènere com a construcció radicalment independent del sexe, el sexe mateix es converteix en un artifici lliure, amb la conseqüència que *home* i *masculí* pot significar tan fàcilment un cos femella com mascle, i *dona* i *femení* un cos mascle tan fàcilment com un de femella.

Aquesta divisió radical del subjecte amb gènere obre encara un altre conjunt de problemes. Podem referir-nos a un sexe *determinat* o a un gènere *determinat* sense preguntar abans com es determina el sexe i/o el gènere, a través de quins mitjans? I què és el *sexe*, per cert? És natural, anatòmic, cromosòmic o hormonal?, i com ha de valorar la crítica feminista els discursos científics que afirmen que estableixen aquests *fets* per nosaltres? El sexe té història? Cada sexe té una història, o històries, diferent? Hi ha una història de com es va establir la dualitat del sexe?, una genealogia que podria exposar les opcions binàries com una construcció variable? Els fets sexuals ostensiblement naturals es produeixen discursivament amb diversos discursos científics al servei d'altres interessos polítics i socials? Si es qüestiona el caràcter immutable

del sexe, potser aquest constructe anomenat *sexe* està tan construït culturalment com el gènere; de fet, potser ja havia sigut sempre el gènere, amb la conseqüència que la distinció entre sexe i gènere resulta que no és cap distinció en absolut.

No tindria sentit, doncs, definir el gènere com a interpretació cultural del sexe, si el sexe mateix és una categoria determinada pel gènere. El gènere no s'hauria de considerar simplement com la inscripció cultural de significat en un sexe predeterminat (una concepció jurídica); el gènere també ha de designar el mateix aparell de producció mitjançant el qual s'estableixen els sexes mateixos. En conseqüència, el gènere no és a la cultura el que el sexe és a la natura; el gènere també són els mitjans discursius/culturals mitjançant els quals la *natura sexuada* o un *sexe natural* es produeix i s'estableix com a *prediscursiu*, anterior a la cultura, una superfície políticament neutra *en què* actua la cultura. En aquest moment ja queda clar que una manera en què s'assegura efectivament l'estabilitat interna i el marc binari del sexe és assignant la dualitat del sexe al terreny prediscursiu. Aquesta producció del sexe com a allò prediscursiu s'hauria d'entendre com a efecte de l'aparell de la construcció cultural designada pel gènere. Llavors, com és que cal reformular el gènere per incloure les relacions de poder que produeixen l'efecte d'un sexe prediscursiu i, per tant, amaguen la mateixa operació de producció discursiva?

[...]

Inscripcions corporals, subversions performatives

[...]

Si la veritat interior del gènere és una falsedat i si el gènere veritable és una fantasia instituïda i inscrita a la superfície dels cossos, aleshores sembla que els gèneres no poden ser ni veritables ni falsos, sinó que només es produeixen com a efectes de la veritat d'un discurs d'identitat primària i estable. A *Mother Camp: Female Impersonators in America*, l'antropòloga Esther Newton suggereix que l'estructura de la imitació revela un dels mecanismes de creació clau a través dels quals té lloc la construcció social del gènere. Jo també suggeriria que el drag subverteix totalment la distinció entre l'espai psíquic interior i exterior, i es burla eficaçment tant del model expressiu de gènere com de la idea d'una veritable identitat de gènere. Newton escriu:

En les seves formes més complexes, [el drag] és una inversió doble que diu: «L'aparença és una il·lusió.» El drag diu [curiosa personificació de Newton]: «La meua aparença *exterior* és femenina, però la meua essència *interior* [el cos] és masculina». Alhora, simbolitza la inversió oposada: «La meua aparença *exterior* [el meu cos, el meu gènere] és masculina, però la meua essència *interior* [jo mateix] és femenina.»

Totes dues afirmacions es contradiuen i, per tant, desplacen tota la representació de significacions del gènere del discurs de la veritat i la falsedat.

La idea d'una identitat de gènere original o primària sovint es parodia dins de les pràctiques culturals del drag, el transvestisme i l'estilització sexual de les identitats de butch/femme. Dins de la teoria feminista, s'ha entès que aquestes identitats paròdiques són degradants per a les

dones, en el cas del drag i el transvestisme, o bé una apropiació acrítica d'estereotips de rol sexual que provenen de la pràctica de l'heterosexualitat, especialment en el cas de les identitats lèsbiques butch/femme. Però la relació entre *la imitació* i *l'original* és, crec, més complicada del que permet generalment aquesta crítica. A més, ens dona una pista sobre la manera en què es podria replantejar la relació entre la identificació primària (és a dir, els significats originals atorgats al gènere) i l'experiència de gènere posterior. La performance del drag juga amb la distinció entre l'anatomia del performador i el gènere que performa. Però en realitat som davant de tres dimensions contingents d'una corporalitat significant: sexe anatòmic, identitat de gènere i performance del gènere. Si l'anatomia del performador ja és diferent del gènere del performador i tots dos són diferents de la performance del gènere, aleshores la performance suggereix una dissonància no només entre sexe i performance, sinó també entre sexe i gènere, i gènere i performance. Tot i que el drag creï una imatge unificada de *dona* (que és el que sovint en rebutgen els crítics), també revela la diferenciació d'aquells aspectes de l'experiència de gènere que es naturalitzen falsament com a unitat mitjançant la ficció reguladora de la coherència heterosexual. *En imitar el gènere, el drag revela implícitament l'estructura imitativa del gènere mateix; i també que és contingent.* De fet, part del plaer, del vertigen de la performance és el reconeixement d'una contingència radical en la relació entre sexe i gènere malgrat les configuracions culturals d'unitats causals que normalment se suposa que són naturals i necessàries. En lloc de la llei de la coherència heterosexual, veiem el sexe i el gènere desnaturalitzats mitjançant una performance que en confirma la distinció i dramatitza el mecanisme cultural de la seva falsa unitat.

La idea de paròdia de gènere defensada aquí no assumeix que hi hagi un original que aquestes identitats paròdiques imitin. De fet, és la paròdia *de* la idea mateixa d'un original: de la mateixa manera que la idea psicoanalítica d'identificació de gènere està constituïda per la fantasia d'una fantasia (la transfiguració d'un Altre que sempre és ja una *figura* en aquest doble sentit), la paròdia de gènere revela que la identitat original a què s'adapta el gènere és en si mateixa una imitació sense origen. Per ser més exacta, és una producció que, en efecte (és a dir, en el seu efecte), es presenta com una imitació. Aquest desplaçament perpetu constitueix una fluïdesa d'identitats que suggereix una obertura a la resignificació i la recontextualització; la proliferació paròdica priva la cultura hegemònica i els seus crítics de la reivindicació d'identitats de gènere naturalitzades o essencialistes. Tot i que els significats de gènere adoptats en aquests estils paròdics formen part clarament de la cultura hegemònica misògina, tanmateix es desnaturalitzen i es mobilitzen a través de la seva recontextualització paròdica. Com a imitacions que desplacen efectivament el significat de l'original, imiten el mite mateix de l'originalitat. En lloc d'una identificació original que serveixi com a causa determinant, la identitat de gènere es podria reconcebre com una història personal/cultural de significats rebuts sotmesos a un conjunt de pràctiques imitatives que es refereixen lateralment a altres imitacions i que, conjuntament, construeixen la il·lusió d'un jo primari i interior generitzat o la paròdia del mecanisme d'aquesta construcció.

Segons «Postmodernism and Consumer Society», de Fredric Jameson, la imitació que es burla de la idea d'un original és característica del pastitx més que no pas de la paròdia: El pastitx, com la paròdia, és la imitació d'un estil peculiar o únic, portar una màscara estilística, parlar en un llenguatge mort; però és una pràctica neutral de mimetisme, sense les segones intencions de la paròdia, sense l'impuls satíric, sense rialles, sense aquesta sensació encara

latent que hi ha alguna cosa *normal* que fa que, en comparació, el que s'imita resulti prou còmic. El pastitx és una paròdia buida, una paròdia que ha perdut l'humor.

La pèrdua del sentit del que és «normal», però, pot ser justament l'oportunitat per riure, sobretot quan es revela que *el normal*, *l'original* és una còpia i que aquesta còpia fracassa inevitablement, un ideal que no *pot* encarnar ningú. En aquest sentit, la rialla emergeix en adonar-se que l'original sempre ha sigut un derivat.

La paròdia per si mateixa no és subversiva, i hi ha d'haver una manera d'entendre què fa que certs tipus de repeticions paròdiques siguin efectivament disruptives, realment pertorbadores, i quines repeticions esdevinguin domesticades i redistribuïdes com a instruments d'hegemonia cultural. Clarament no n'hi deu haver prou amb una tipologia d'accions, perquè el desplaçament paròdic (de fet, el riure paròdic) depèn d'un context i una recepció en què es puguin alimentar confusions subversives. Quina performance invertirà la distinció interior/exterior i obligarà a replantejar-se radicalment els pressupòsits psicològics sobre la identitat de gènere i la sexualitat? Quina performance obligarà a reconsiderar el *lloc* i l'estabilitat del masculí i del femení? I quin tipus de performance de gènere representarà i revelarà la performativitat del gènere en si mateixa d'una manera que desestabilitzi les categories naturalitzades d'identitat i desig?

Si el cos no és un *ésser*, sinó un límit variable, una superfície la permeabilitat de la qual està regulada políticament, una pràctica significant dins d'un camp cultural de jerarquia de gènere i d'heterosexualitat obligatòria, aleshores quin llenguatge queda per entendre aquesta representació corporal, el gènere, que constitueixi la seva significació *interior* a la superfície? Sartre potser hauria anomenat aquest acte «un estil d'ésser»; Foucault, «una estilística de l'existència». I en la meua lectura anterior de Beauvoir, suggereixo que els cossos generitzats són múltiples «estils de la carn». Tots aquests estils mai no s'han autoestilitzat del tot, ja que els estils tenen història, i aquestes històries en condicionen i en limiten les possibilitats. Pensem en el gènere, per exemple, com a *estil corporal*, un *acte*, per dir-ho així, que és alhora intencional i performatiu, on *performatiu* suggereix una construcció de significat dramàtica i contingent.

Wittig entén el gènere com a obra del *sexe*, en què el *sexe* és un mandat obligatori perquè el cos es converteixi en signe cultural, per materialitzar-se en obediència a una possibilitat històricament delimitada, i fer-ho no una o dues vegades, sinó com un projecte corporal sostingut i repetit. La idea de *projecte*, però, suggereix la força originadora d'una voluntat radical i, com que el gènere és un projecte que té com a finalitat la supervivència cultural, el terme *estratègia* suggereix millor la situació de coacció sota la qual la performance de gènere es produeix sempre i de manera diversa. Per tant, com a estratègia de supervivència dins dels sistemes obligatoris, el gènere és una performance amb conseqüències clarament punitives. Els gèneres discrets formen part del que *humanitza* els individus dins de la cultura contemporània; de fet, normalment castiguem aquells que no compleixen bé amb el seu gènere. Com que no hi ha ni una *essència* que expressi o exterioritzi el gènere ni un ideal objectiu al qual aspiri, i com que el gènere no és un fet, els diversos actes de gènere creen la idea de gènere i, sense aquests actes, no hi hauria gènere en absolut. El gènere és, per tant, una construcció que amaga habitualment la seva gènesi; l'acord col·lectiu tàcit per performar, produir i mantenir gèneres diferenciats i polars com a ficcions culturals queda amagat per la credibilitat d'aquestes produccions (i els càstigs que comporta no acceptar creure-hi); la construcció ens *obliga* a

creure en la seva necessitat i naturalitat. Les possibilitats històriques materialitzades a través de diversos estils corporals no són altra cosa que ficcions culturals regulades punitivament, encarnades i evitades alternativament sota coacció.

Penseu que una sedimentació de les normes de gènere produeix el peculiar fenomen d'un *sexe natural* o una *dona real*, o tot un seguit de ficcions socials prevalents i convincents, i que és una sedimentació que al llarg del temps ha produït un conjunt d'estils corporals que, en forma reïficada, apareixen com la configuració natural dels cossos en sexes que existeixen en una relació binària entre si. Si aquests estils es representen, i si produeixen subjectes generitzats coherents que es presenten com els seus creadors, quin tipus de performance podria revelar que aquesta *causa* aparent és un *efecte*?

En quin sentit, doncs, el gènere és un acte? Com en altres drames socials rituals, l'acció del gènere requereix una representació que *es repeteixi*. Aquesta repetició és alhora una recreació i una reexperiència d'un conjunt de significats ja establerts socialment, i és la forma prosaica i ritualitzada de la seva legitimació. Tot i que hi ha cossos individuals que adopten aquestes significacions esdevenint estilitzats quan es generitzen, aquesta *acció* és una acció pública. Aquestes accions tenen dimensions temporals i col·lectives, i el seu caràcter públic no és irrellevant; de fet, la performance es du a terme amb l'objectiu estratègic de mantenir el gènere dins del seu marc binari (un objectiu que no es pot atribuir a un subjecte, sinó que, més aviat, s'ha d'entendre que funda i consolida el subjecte).

El gènere no s'ha d'interpretar com una identitat estable o com un lloc d'agència a partir del qual es deriven diversos actes; més aviat, el gènere és una identitat constituïda fràgilment en el temps, instituïda en un espai exterior mitjançant una *repetició estilitzada d'actes*. L'efecte del gènere es produeix mitjançant l'estilització del cos i, per tant, s'ha d'entendre com la forma mundana en què els gestos, els moviments i els estils corporals de diversos tipus constitueixen la il·lusió d'un jo generitzat permanent. Aquesta formulació trasllada la concepció del gènere fora del terreny d'un model substancial d'identitat a un altre que requereix una concepció del gènere com una *temporalitat social* constituïda. Significativament, si el gènere s'institueix a través d'actes que són discontinus internament, aleshores l'*aparença de substància* és precisament això: una identitat construïda, una fita performativa que el públic social mundà, inclosos els agents mateixos, arriba a creure i a performar en forma de creença. El gènere també és una norma que mai no es pot interioritzar del tot: *allò intern* és una significació superficial, i les normes de gènere són finalment fantasmàtiques, impossibles d'encarnar. Si el fonament de la identitat de gènere és la repetició estilitzada d'actes a través del temps i no una identitat aparentment contínua, la metàfora espacial d'un *terreny* es desplaçarà i es revelarà com una configuració estilitzada; de fet, una corporització del temps generitzada. Aleshores es demostrarà que el jo amb un gènere constant està estructurat per actes repetits que pretenen aproximar-se a l'ideal d'una base substancial d'identitat però que, en la seva *discontinuitat* ocasional, revelen la manca de base temporal i contingent d'aquesta *base*. Les possibilitats de transformació del gènere es troben precisament en la relació arbitrària entre aquests actes, en la possibilitat que no s'aconsegueixi repetir, una deformitat o una repetició paròdica que exposi l'efecte fantasmàtic de la identitat permanent com a construcció políticament fràgil.

Tanmateix, si els atributs de gènere no són expressius sinó performatius, aquests atributs constitueixen efectivament la identitat que es diu que expressen o revelen. La distinció entre expressió i performativitat és crucial. Si els atributs i els actes de gènere, les diverses maneres

en què un cos mostra o produeix la seva significació cultural, són performatius, no hi ha cap identitat preexistent que permeti mesurar un acte o un atribut: no hi hauria actes de gènere veritables o falsos, reals o distorsionats, i la postulació d'una identitat de gènere veritable es revelaria com una ficció reguladora. El fet que la realitat de gènere es creï a través de performances socials sostingudes significa que les idees mateixes d'un sexe essencial i una masculinitat o una feminitat veritables o permanents també es constitueixen com a part de l'estratègia que amaga el caràcter performatiu del gènere i les possibilitats performatives de propagar configuracions de gènere fora dels marcs restrictius de dominació masculinista i d'heterosexualitat obligatòria.

Els gèneres no poden ser ni certs ni falsos, ni reals ni aparents, ni originals ni derivats. Tanmateix, com a portadors creïbles d'aquests atributs, els gèneres també es poden tornar completament i radicalment *increïbles*.